CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 23 ianuarie 2019[1]

Cauza C-509/17

Christa Plessers
împotriva
PREFACO NV,
Belgische Staat

[cerere de decizie preliminară formulată de arbeidshof te Antwerpen (Curtea pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Belgia)]

„Trimitere preliminară – Directiva 2001/23/CE – Articolele 3-5 – Transferuri de întreprinderi – Menținerea drepturilor lucrătorilor – Excepții – Procedură de insolvabilitate – Procedură de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței – Salvarea totală sau parțială a întreprinderii – Legislație națională care autorizează cesionarul, după transfer, să preia lucrătorii aleși de acesta”

I. Introducere

1. În prezenta cauză, arbeidshof te Antwerpen (Curtea pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Belgia) a adresat Curții o întrebare preliminară privind interpretarea articolelor 3-5 din Directiva 2001/23/CE[2].

2. Această întrebare a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Christa Plessers, pe de o parte, și Prefaco NV, o societate cu sediul în Belgia, pe de altă parte, cu privire la legalitatea concedierii doamnei Plessers.

3. Examinarea acestei întrebări va determina Curtea să se pronunțe, pentru a doua oară, în legătură cu aplicabilitatea excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 în cazul unei proceduri naționale de restructurare a întreprinderii. Mai precis, Curtea este chemată să examineze, în lumina acestei dispoziții, transferul unei întreprinderi intervenit în cadrul unei „proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței”. În cazul în care Curtea consideră că această procedură nu intră în domeniul de aplicare al excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, ea va trebui să se pronunțe din perspectiva regimului de protecție pe care îl prevăd în favoarea lucrătorilor articolele 3 și 4 din această directivă, asupra posibilității cesionarului, care îi este recunoscută de legislația națională, de a alege lucrătorii pe care dorește să îi preia în momentul transferului.

1 Limba originală: franceza.

2 Directiva Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO 2001, L 82, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 20).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

4. Articolul 3 din Directiva 2001/23 prevede:

„(1) Drepturile și obligațiile cedentului care decurg dintr-un contract de muncă sau un raport de muncă existent la data transferului, în cazul unui astfel de transfer, sunt transferate cesionarului.

[…]”

5. Articolul 4 alineatul (1) din această directivă prevede:

„(1) Transferul unei întreprinderi, unități sau al unei părți din întreprindere sau unitate nu constituie în sine un motiv de concediere pentru cesionar sau cedent. Această dispoziție nu împiedică concedierile care pot interveni din motive economice, tehnice sau organizatorice și care implică schimbări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă.

Statele membre pot prevedea ca primul paragraf să nu se aplice unor anumite categorii de lucrători care nu se află sub incidența legislației sau practicii statelor membre în ceea ce privește protecția împotriva concedierii.”

6. Articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) Cu excepția cazului în care statele membre prevăd altfel, articolele 3 și 4 nu se aplică în cazul transferului unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate în care cedentul face obiectul unei proceduri de faliment sau al altor proceduri asemănătoare de insolvabilitate, instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului și care se află sub controlul unei autorități publice competente (care poate fi un judecător sindic autorizat de o autoritate competentă).”

B. Dreptul belgian

7. Articolul 22 din wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen (Legea privind continuitatea întreprinderilor) [3] din 31 ianuarie 2009 (denumită în continuare „LCI”) prevede:

„Atât timp cât instanța nu s-a pronunțat asupra cererii de reorganizare judiciară, cât acțiunea a fost introdusă ori calea de executare începută înainte sau după depunerea cererii:

– debitorul nu poate fi declarat în stare de faliment și, în cazul unei societăți, nici aceasta nu poate fi dizolvată judiciar;

– nu va putea avea loc nicio realizare de bunuri mobile sau imobile ale debitorului ca urmare a exercitării unei căi de executare.”

8. Articolul 60 din LCI prevede:

„Prin hotărârea prin care se dispune transferul se desemnează un mandatar judiciar însărcinat cu organizarea și cu realizarea transferului în numele și pe seama debitorului. Aceasta stabilește obiectul transferului sau îl lasă la aprecierea mandatarului judiciar. […]”

3 *Belgisch Staatsblad*, 9 februarie 2009, p. 8436.

9. Potrivit articolului 61 alineatul 4 din LCI:

„Alegerea lucrătorilor pe care dorește să îi preia aparține cesionarului. Această alegere trebuie să se întemeieze pe rațiuni de natură tehnică, economică sau organizatorică și să nu se realizeze o diferențiere interzisă, în special pe baza activității desfășurate în calitate de reprezentant al personalului în întreprinderea sau în partea de întreprindere transferată.

Se consideră că nu există o diferențiere interzisă în această privință dacă proporția dintre lucrători și reprezentanții acestora care erau activi în întreprinderea sau în partea de întreprindere transferată și care sunt aleși de cesionar este respectată în numărul total de lucrători aleși."

III. Situația de fapt, întrebarea preliminară și procedura în fața Curții

10. Doamna Plessers își desfășura activitatea, începând cu 17 august 1992, în cadrul societății Echo NV din Houthalen-Helchteren (Belgia), în calitate de director al departamentului de contabilitate de gestiune.

11. La 23 aprilie 2012, la cererea Echo, rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt, Belgia) a deschis o procedură de reorganizare judiciară în vederea unei proceduri de acord în temeiul LCI. Societății i-a fost aplicată o măsură de suspendare până la 23 octombrie 2012 inclusiv. Suspendarea a fost prelungită ulterior până la 22 aprilie 2013 inclusiv.

12. La 19 februarie 2013, înainte de expirarea acestui termen, rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt) a admis cererea formulată de Echo, având ca obiect modificarea transferului prin acord într-un transfer sub autoritatea instanței.

13. La 22 aprilie 2013, rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt) a autorizat mandatarii judiciari să efectueze transferul bunurilor mobile și imobile către Prefaco, una dintre cele două societăți candidate la preluarea Echo. În propunerea sa, Prefaco s-a oferit să preia 164 de lucrători, adică aproximativ două treimi din personalul Echo. Convenția de transfer a fost semnată la 22 aprilie 2013. În anexa 9 la această convenție, a fost atașată lista lucrătorilor care urmau să fie preluați. Numele doamnei Plessers nu figurează pe lista respectivă.

14. Pe de altă parte, convenția respectivă prevede, ca dată a transferului, „două zile lucrătoare de la data hotărârii privind autorizarea" a rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt).

15. La 23 aprilie 2013, Prefaco a contactat telefonic lucrătorii vizați de transfer, rugându-i să se prezinte în ziua următoare în scopul exercitării funcțiilor lor. La 24 aprilie 2013, Prefaco a confirmat acest transfer în scris. De asemenea, lucrătorii care nu au fost preluați au fost contactați telefonic și informați de mandatarii judiciari, prin scrisoarea din 24 aprilie 2013, că nu erau preluați de Prefaco. Conținutul acestei scrisori era următorul:

„Prezenta scrisoare constituie notificarea oficială în conformitate cu articolul 64 alineatul 2 din LCI. Astfel, activitățile [Echo] încetează începând cu 22 aprilie 2013. Întrucât nu ați fost preluat de cesionarii menționați anterior, trebuie să considerați prezenta scrisoare drept o încetare a contractului din inițiativa angajatorului dumneavoastră, [Echo]. În calitate de potențial creditor [al Echo], este indicat să formulați o declarație de creanță către mandatarii judiciari subsemnați […]"

16. Mandatarii judiciari au transmis de asemenea doamnei Plessers un formular care menționa data de 23 aprilie 2013 ca fiind data încetării contractului.

17. Doamna Plessers a susținut că Prefaco a început exploatarea unității situate în Houthalen-Helchteren începând cu 22 aprilie 2013, dată la care rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt) a pronunțat hotărârea, aspect contestat de Prefaco.

18. Printr-o scrisoare din 7 mai 2013, doamna Plessers a pus în întârziere societatea Prefaco, solicitând încadrarea sa în muncă.

19. Prefaco a răspuns prin scrisoarea din 16 mai 2013, făcând trimitere la aplicarea articolului 61 alineatul 4 din LCI, care conferă cesionarului dreptul de a alege lucrătorii pe care dorește sau nu să îi preia, în măsura în care, pe de o parte, o astfel de alegere se întemeiază pe rațiuni tehnice, economice sau organizatorice și, pe de altă parte, în măsura în care nu se realizează o diferențiere interzisă. De asemenea, Prefaco a făcut trimitere, printre altele, la absența oricărei obligații care îi incumba cu privire la reangajarea doamnei Plessers după rezilierea contractului de muncă încheiat cu Echo.

20. În lipsa unui acord, prin cererea introductivă din 11 aprilie 2014, doamna Plessers a introdus o acțiune la arbeidsrechtbank te Antwerpen (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Belgia).

21. În plus, la 24 iulie 2015, doamna Plessers a formulat împotriva statului belgian o cerere de intervenție forțată.

22. Prin hotărârea din 23 mai 2016, arbeidsrechtbank te Antwerpen (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Antwerpen) a declarat neîntemeiate toate cererile introduse de doamna Plessers și a obligat-o la plata tuturor cheltuielilor de judecată. Doamna Plessers a formulat apel împotriva acestei hotărâri la arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt (Curtea pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Secția din Hasselt, Belgia).

23. În aceste condiții, arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt (Curtea pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Secția din Hasselt), prin decizia din 14 august 2017, primită la grefa Curții la 21 august 2017, a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dreptul de a alege al cesionarului, prevăzut la articolul 61 alineatul 4 din [LCI], este conform cu Directiva [2001/23], în special cu articolele 3 și 5 din această directivă, în măsura în care această «reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței» este aplicată în vederea menținerii integrale sau parțiale a cedentului sau a activităților acestuia?”

24. Părțile din litigiul principal, guvernul belgian, precum și Comisia Europeană au prezentat observații scrise. În ședință, care a avut loc la 3 octombrie 2018, toate părțile, cu excepția Prefaco, s-au înfățișat pentru a-și prezenta oral susținerile.

IV. Analiză

A. Cu privire la conținutul întrebării adresate

25. Prefaco susține în observațiile sale scrise că doamna Plessers nu poate invoca Directiva 2001/23 pentru a înlătura aplicarea unei dispoziții legislative naționale clare și că, în consecință, întrebarea adresată este lipsită de relevanță pentru soluționarea litigiului principal.

26. În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, deși este adevărat că, în ceea ce privește un litigiu între particulari, o directivă nu poate, prin ea însăși, să creeze obligații în sarcina unui particular și, prin urmare, nu poate fi invocată ca atare împotriva sa, totuși Curtea s-a pronunțat în mod repetat în sensul că obligația statelor membre, care rezultă dintr-o directivă, de a atinge rezultatul prevăzut de aceasta, precum și îndatorirea acestora de a lua toate măsurile generale

sau speciale necesare pentru a asigura îndeplinirea acestei obligații se impun tuturor autorităților statelor membre, inclusiv autorităților judiciare în cadrul competențelor lor. Rezultă că, la aplicarea dreptului național, instanțele naționale chemate să îl interpreteze sunt ținute să ia în considerare ansamblul normelor dreptului respectiv și să aplice metodele de interpretare recunoscute de acesta pentru interpretarea sa, în măsura posibilului, în lumina literei și a spiritului directivei în cauză pentru a atinge rezultatul urmărit prin aceasta [4].

27. Rezultă, în opinia noastră, că, având în vedere această obligație ce revine instanțelor naționale, întrebarea adresată de instanța de trimitere este pertinentă pentru soluționarea litigiului principal.

28. Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită Curții, în esență, să stabilească dacă articolul 61 alineatul 4 din LCI este conform cu articolele 3 și 5 din Directiva 2001/23. Prin această întrebare, astfel cum este formulată, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei dispoziții de drept național cu dreptul Uniunii.

29. Amintim că, potrivit unei jurisprudențe constante, sistemul de cooperare stabilit la articolul 267 TFUE este întemeiat pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte. În cadrul unei proceduri inițiate în temeiul acestui articol, interpretarea normelor naționale este de competența instanțelor statelor membre, iar nu a Curții, și nu este de competența acesteia din urmă să se pronunțe asupra compatibilității normelor de drept intern cu dispozițiile de drept al Uniunii. În schimb, Curtea este competentă să furnizeze instanței naționale toate elementele de interpretare proprii dreptului Uniunii care îi vor permite acesteia să aprecieze compatibilitatea normelor de drept intern cu reglementarea Uniunii. Deși este adevărat că, astfel cum am arătat, textul literal al întrebării adresate cu titlu preliminar de instanța de trimitere invită Curtea să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei dispoziții de drept intern cu dreptul Uniunii, nimic nu împiedică Curtea să dea un răspuns util instanței de trimitere, furnizându-i acesteia elementele de interpretare proprii dreptului Uniunii care îi vor permite să se pronunțe ea însăși asupra compatibilității dreptului intern cu dreptul Uniunii [5].

30. Amintim de asemenea că, în cadrul acestei cooperări între instanțele naționale și Curte, misiunea Curții este aceea de a interpreta toate dispozițiile de drept al Uniunii care sunt necesare instanțelor naționale pentru a statua în cauzele cu care sunt sesizate, chiar dacă respectivele dispoziții nu sunt expres indicate în întrebările adresate de aceste instanțe [6].

31. În consecință, chiar dacă, pe plan formal, instanța de trimitere și-a limitat întrebarea doar la interpretarea articolelor 3 și 5 din Directiva 2001/23, o astfel de împrejurare nu împiedică Curtea să îi furnizeze toate elementele de interpretare a dreptului Uniunii care îi pot fi utile pentru soluționarea cauzei cu care este sesizată, indiferent dacă această instanță s-a referit sau nu la aceste elemente în enunțul întrebării sale [7].

32. În lumina acestei jurisprudențe și ținând seama de elementele care figurează în decizia de trimitere, considerăm necesară reformularea de către Curte a întrebării care i-a fost adresată. Propunem, prin urmare, ca întrebarea adresată de instanța de trimitere să fie înțeleasă ca urmărind în esență să se stabilească dacă Directiva 2001/23, în special articolele 3 și 4, trebuie interpretată în sensul că se

4 A se vedea Hotărârea din 19 aprilie 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, punctele 30 și 31 și jurisprudența citată).

5 A se vedea în special Hotărârea din 15 octombrie 2015, Iglesias Gutiérrez și Rion Bea (C-352/14 și C-353/14, EU:C:2015:691, punctele 21 și 22 și jurisprudența citată).

6 A se vedea Hotărârea din 21 iunie 2016, New Valmar (C-15/15, EU:C:2016:464, punctul 28), și Hotărârea din 28 iunie 2018, Crespo Rey (C-2/17, EU:C:2018:511, punctul 40).

7 A se vedea în special Hotărârea din 16 iulie 2015, Abcur (C-544/13 și C-545/13, EU:C:2015:481, punctul 33), și Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții (C-133/15, EU:C:2017:354, punctul 48).

opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cazul cesiunii unei întreprinderi intervenite în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței, aplicată în vederea menținerii integrale sau parțiale a cedentului sau a activităților sale, prevede, pentru cesionar, dreptul de a alege lucrătorii pe care dorește să îi preia.

33. Pentru a răspunde la această întrebare, considerăm că este esențial să se examineze în prealabil aplicabilitatea articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 în cazul transferurilor de întreprinderi care au loc în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței și, prin urmare, dacă excepția care decurge din această dispoziție se aplică în speță. Astfel, doar dacă această procedură nu îndeplinește condițiile cerute de dispoziția respectivă se impune, în cadrul transferului întreprinderii, menținerea drepturilor lucrătorilor prevăzută în special la articolele 3 și 4 din această directivă.

34. Părțile care au depus observații în fața Curții au susținut poziții contrare cu privire la răspunsul care trebuie dat la întrebarea preliminară.

35. Doamna Plessers și Comisia susțin în esență că transferul în discuție în litigiul principal nu îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Acestea apreciază că din jurisprudența Curții, în special din Hotărârea Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții [8], rezultă că procedura de reorganizare judiciară în discuție în litigiul principal a fost angajată nu pentru despăgubirea creditorilor prin lichidarea patrimoniului, ci pentru continuarea activităților întreprinderii respective. Prin urmare, acestea consideră că procedura respectivă nu intră în domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

36. Guvernul belgian și Prefaco susțin, în schimb, că procedura de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței trebuie considerată ca reprezentând o procedură de lichidare și, prin urmare, că transferul în discuție în litigiul principal îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

37. În aceste condiții, apreciem că este necesar, mai întâi, să prezentăm o serie de considerații generale cu privire la evoluția procesului de restructurare a întreprinderilor în Uniunea Europeană. În opinia noastră, aceste considerații sunt utile nu numai pentru a defini cadrul de reglementare în care se înscrie Directiva 2001/23, ci și pentru a înțelege contextul procedurii în cauză. Pe baza acestor considerații, vom aborda în continuare problema aplicabilității articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, precum și motivele care justifică derogarea de la excepția prevăzută la acest articol. În sfârșit, vom examina întinderea regimului de protecție a drepturilor lucrătorilor conferit prin articolele 3 și 4 din această directivă.

B. Cu privire la evoluția procesului de restructurare a întreprinderilor în Uniune

38. În 1974, în contextul crizei economice, Consiliul Uniunii Europene a adoptat o rezoluție care prevedea un ansamblu de măsuri pe care Comisia se angaja să le transmită Consiliului în cursul anului respectiv [9]. Printre aceste măsuri figurau două propuneri de directive de apropiere a legislațiilor statelor membre, referitoare, prima, la concedierile colective [10], iar a doua, la menținerea drepturilor și a beneficiilor în cazul schimbării proprietății întreprinderilor, în special în cazul unei fuziuni [11]. Aceste directive au fost introduse în cursul anilor ’70 dintr-o perspectivă de protejare a drepturilor

8 Hotărârea din 22 iunie 2017 (C-126/16, EU:C:2017:489).

9 Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 1974 privind un program de acțiune socială (JO 1974, C 13, p. 1).

10 Directiva 75/129/CE a Consiliului din 17 februarie 1975 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective (JO 1975, L 48, p. 29).

11 Directiva 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de unități (JO 1977, L 61, p. 26). Această directivă a fost înlocuită cu Directiva 2001/23.

lucrătorilor în contextul restructurărilor survenite în urma crizei economice de la începutul anilor '70[12]. În anii '80, o a treia directivă a fost adoptată, Directiva 80/987/CEE[13] privind insolvabilitatea angajatorului, completând astfel directivele denumite „directivele restructurări". Reieșea din considerentele fiecăreia dintre aceste directive că diferențele care continuau să existe între statele membre cu privire la modalitățile și la procedurile de concediere colectivă, precum și la sfera protecției lucrătorilor în caz de restructurări sau de insolvabilitate a angajatorilor lor puteau avea un efect direct asupra funcționării pieței comune.

39. În cursul anilor '90 și la începutul anilor 2000, aceste directive au fost revizuite[14]. Modificările care le-au fost aduse țineau seama de dimensiunea transnațională a restructurărilor, prin consolidarea mecanismelor lor de anticipare[15]. În special, Directiva 77/187 a fost modificată inițial prin Directiva 98/50/CE[16] și a fost ulterior codificată prin Directiva 2001/23[17].

40. Aceste trei directive urmăreau, pe de o parte, să faciliteze restructurarea întreprinderilor pentru a le face mai competitive și mai eficiente și, pe de altă parte, să abordeze consecințele negative ale deciziilor de restructurare și să le atenueze efectele[18]. Astfel, directivele au contribuit la amortizarea șocului cauzat de recesiune și la atenuarea consecințelor sociale negative ale operațiunilor de restructurare întreprinse în timpul crizei[19]. Trebuie arătat că, potrivit aceleiași abordări[20], Comisia a prezentat recent o propunere de directivă privind cadrele de restructurare preventivă în scopul consolidării culturii privind salvgardarea întreprinderilor[21].

41. Această reamintire a evoluției proceselor de restructurare a întreprinderilor, atât la nivel național, cât și la nivelul Uniunii, va permite înțelegerea deplină a contextului în care se înscrie Directiva 2001/23 în scopul analizării întrebării preliminare adresate de instanța de trimitere.

12 A se vedea în special Blanpain, R., *European Labour Law*, Wolters Kluwer, 2010, p. 680.

13 Directiva Consiliului din 20 octombrie 1980 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvabilității angajatorului (JO 1980, L 283, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 197).

14 Directiva 75/129 a fost modificată prin Directiva 92/56/CEE a Consiliului din 24 iunie 1992 (JO 1992, L 245, p. 3) și codificată prin Directiva 98/59/CE a Consiliului din 20 iulie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective (JO 1998, L 225, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 95). Directiva 80/987 a fost modificată de mai multe ori și în mod substanțial în cursul anilor '80 și 2000 (a se vedea anexa I, părțile A și B din această directivă). Din motive de claritate și de raționalitate, s-a procedat la codificarea acesteia prin Directiva 2008/94/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 privind protecția lucrătorilor salariați în cazul insolvenței angajatorului (JO 2008, L 283, p. 36).

15 A se vedea Propunerea de directivă a Consiliului din 8 septembrie 1994 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități [COM(94) 300 final, p. 3]. A se vedea de asemenea Rodière, P., *Droit social de l'Union européenne*, LDGD, 2014, p. 422, și Barnard, C., *EU Employment Law*, ediția a 4-a, Oxford University Press, 2012, p. 577.

16 Directiva 98/50/CE a Consiliului din 29 iunie 1998 de modificare a Directivei 77/187 (JO 1998, L 201, p. 88).

17 Câțiva ani mai târziu, a fost publicată Cartea verde a Comisiei din 17 ianuarie 2012, „Restructurare și anticiparea schimbărilor: învățăminte desprinse din experiența recentă?" [COM(2012) 7 final] (denumită în continuare „cartea verde"). Din acest document reiese că obiectivul său era în special „să contribuie la îmbunătățirea sinergiilor între toți actorii implicați în soluționarea problemelor legate de restructurare și adaptare la schimbări" (p. 2).

18 A se vedea Barnard, C., *op. cit.*, p. 577: „In this respect the Directives were intended both to encourage a greater degree of industrial democracy and to provide an element of social protection."

19 A se vedea Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „Cadrul de calitate al UE pentru anticiparea schimbărilor și a restructurărilor" [COM(2013) 882 final, p. 5]. A se vedea de asemenea Barnard, C., *op. cit.*, p. 578.

20 Ca urmare a cărții verzi și a solicitării Parlamentului European, în temeiul articolului 225 TFUE, în Rezoluția sa din 15 ianuarie 2013 privind informarea și consultarea lucrătorilor, anticiparea și gestionarea restructurărilor (cunoscută și sub numele de „Raportul Cercas"), Comisia a prezentat un cadru pentru anticiparea schimbărilor și a restructurărilor care să faciliteze investițiile în capitalul uman și să ducă la realocarea resurselor umane către activități cu un bun potențial de creștere și către locuri de muncă de calitate, conform Strategiei Europa 2020 [COM(2013) 882 final, p. 3].

21 Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind cadrele de restructurare preventivă, a doua șansă și măsurile de sporire a eficienței procedurilor de restructurare, de insolvență și de remitere de datorie și de modificare a Directivei 2012/30/UE [COM(2016) 723 final]. Reiese din considerentele (1), (2) și (12) ale propunerii sus-menționate că aceasta urmărește în special eliminarea obstacolelor din calea liberei circulații a capitalurilor și a libertății de stabilire, obstacole rezultate din diferențele dintre prevederile și procedurile naționale referitoare la restructurarea preventivă, insolvență și a doua șansă. Din această perspectivă, propunerea subliniază că viitoarea directivă se asigură că întreprinderile viabile aflate în dificultate financiară au acces la nivel național la cadre eficace de restructurare preventivă, care le permit continuarea activităților.

C. Cu privire la aplicabilitatea excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23

1. Elaborarea jurisprudențială a excepției

42. Directiva 77/187 nu prevedea inițial nicio excepție de la aplicarea sa în cazul transferului unei întreprinderi în cadrul unei proceduri de faliment sau al unei proceduri similare. Numai începând cu Directiva 98/50 o astfel de excepție a fost introdusă în textul Directivei 77/187, prin articolul 4a din Directiva 77/187, care este în prezent prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Potrivit celui de al treilea considerent al Directivei 98/50, obiectivul acesteia era de a modifica Directiva 77/187, în special „în lumina jurisprudenței Curții", pe care o vom aminti pe scurt [22].

43. Curtea a elaborat această excepție de la garanțiile prevăzute de Directiva 77/187 în Hotărârile Abels [23], d'Urso și alții [24], Spano și alții [25] și Dethier Équipement [26]. Într-o primă etapă, după ce a amintit că obiectivul acestei directive era de a împiedica efectuarea restructurării în cadrul pieței unice în detrimentul lucrătorilor [27] și a justificat această excepție prin caracterul specific al dreptului falimentului, Curtea a statuat că Directiva 77/187 nu se aplica „transferurilor de întreprinderi […] care se desfășoară în cadrul unei proceduri de faliment prin care se urmărește, sub controlul autorității judiciare competente, lichidarea bunurilor cedentului" [28], fără a aduce atingere totuși posibilității statelor membre de a aplica în mod autonom unui astfel de transfer principiile acestei directive [29]. Curtea a precizat că Directiva 77/187 era cu toate acestea aplicabilă în cazul unui transfer al unei întreprinderi intervenit în cadrul unei proceduri de suspendare a plății care are loc „într-o etapă anterioară falimentului, care implică un control al instanței cu o întindere mai restrânsă și privind, în primul rând, protejarea masei și, de la caz la caz, continuarea activităților întreprinderii pe viitor" [30].

44. În continuare, Curtea a precizat că, ținând cont de diferențele naționale dintre sistemele juridice ale statelor membre, criteriul referitor la întinderea controlului exercitat de instanță asupra procedurii nu permitea, în sine, să se stabilească domeniul de aplicare al Directivei 77/187 [31]. Aceasta a afirmat că, în consecință, criteriul determinant care trebuie luat în considerare pentru a stabili aplicabilitatea Directivei 77/187 în cazul unui transfer al unei întreprinderi intervenit în cadrul unei proceduri administrative sau judiciare este cel al *obiectivului urmărit de procedura în discuție* [32]. Pe această bază,

22 A se vedea Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:241, punctele 41-48).

23 Hotărârea din 7 februarie 1985 (135/83, EU:C:1985:55). Această cauză privea o cesiune a unei întreprinderi intervenită în cadrul unei proceduri de faliment reglementate de dreptul neerlandez. A se vedea de asemenea Hotărârea din 7 februarie 1985, Wendelboe și alții (19/83, EU:C:1985:54, punctul 10), Hotărârea din 7 februarie 1985, Botzen și alții (186/83, EU:C:1985:58, punctul 9), precum și Hotărârea din 7 februarie 1985, Industriebond FNV și Federatie Nederlandse Vakbeweging (179/83, EU:C:1985:57, punctul 7).

24 Hotărârea din 25 iulie 1991 (C-362/89, EU:C:1991:326). În această hotărâre, Curtea s-a pronunțat cu privire la aplicabilitatea Directivei 77/187 în cazul administrării extraordinare a întreprinderii prevăzute de legislația italiană.

25 Hotărârea din 7 decembrie 1995 (C-472/93, EU:C:1995:421). În această cauză, Curtea a trebuit să stabilească aplicabilitatea Directivei 77/187 în cazul transferului unei întreprinderi a cărei stare de criză a fost constatată în temeiul legislației italiene. În ceea ce privește aceeași legislație, a se vedea Hotărârea din 11 iunie 2009, Comisia/Italia (C-561/07, EU:C:2009:363).

26 Hotărârea din 12 martie 1998 (C-319/94, EU:C:1998:99). Această cauză privea aplicabilitatea Directivei 77/187 în cazul unui transfer al unei întreprinderi intervenit în cadrul procedurii belgiene de lichidare judiciară a societăților.

27 Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55, punctele 14 și 18). A se vedea de asemenea Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctul 23).

28 Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55, punctele 16, 23 și 30). A se vedea de asemenea Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctul 23).

29 Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55, punctul 30).

30 Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55, punctele 28-30). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Mengozzi în cauza Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:241, punctul 44).

31 A se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctul 25).

32 A se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctul 26). A se vedea de asemenea Hotărârea din 7 decembrie 1995, Spano și alții (C-472/93, EU:C:1995:421, punctul 24). Trebuie arătat că în Hotărârea d'Urso, citată anterior, obiectivul urmărit de procedura în cauză era de a conferi întreprinderii un echilibru care să permită asigurarea activității sale pentru viitor (punctul 32). În Hotărârea Spano, citată anterior, obiectivul urmărit consta în continuarea exploatării întreprinderii, fără întreruperea semnificativă a activității de producție, favorizând astfel redresarea sa ulterioară (punctele 27 și 28).

a considerat că transferul care intervine în cadrul unei proceduri privind *lichidarea bunurilor* debitorului în vederea satisfacerii colective a creanțelor creditorilor era exclus din domeniul de aplicare al Directivei 77/187 și că, în schimb, transferul care intervine în cadrul unei proceduri al cărei „obiectiv [era], în primul rând", asigurarea *continuării activității întreprinderii* intra în domeniul de aplicare al acestei directive [33].

45. Curtea a confirmat ulterior acest criteriu și a precizat că, în măsura în care procedura în discuție urmărea favorizarea menținerii activității întreprinderii în vederea unei preluări ulterioare și, contrar procedurilor de faliment, nu implica nici control judiciar, nici măsuri de administrare a patrimoniului întreprinderii, nici suspendarea plății, obiectivul economic și social urmărit nu putea explica și nici justifica faptul că, atunci când întreprinderea în cauză face obiectul unui transfer total sau parțial, „lucrătorii săi sunt privați de drepturile recunoscute acestora de [Directiva 77/187]" [34].

46. În sfârșit, la criteriul privind obiectivul urmărit de procedura în discuție, Curtea a adăugat criteriul subsidiar privind luarea în considerare a „normelor de procedură". Astfel, a statuat că „trebui[e] să se țină seama și de modalitățile procedurii [respective] […], în special în condițiile în care din acestea rezultă că activitatea întreprinderii continuă sau încetează, precum și de finalitățile Directivei 77/187" [35].

47. În lumina acestor principii jurisprudențiale, elaborate de Curte și codificate la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, trebuie să fie interpretată excepția prevăzută în această dispoziție.

2. Interpretarea articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23

48. După ce principiile jurisprudențiale evocate la punctele precedente au fost codificate la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, Curtea a interpretat pentru prima dată această dispoziție în Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții [36]. În această hotărâre, Curtea s-a pronunțat cu privire la aplicabilitatea Directivei 2001/23 în cazul unui transfer al unei întreprinderi intervenit în urma declarării falimentului în contextul unui „pre-pack" prevăzut de dreptul neerlandez, pregătit anterior acestei declarări [37].

49. În acest context, Curtea a amintit, în primul rând, că din considerentul (3) al Directivei 2001/23 reiese că aceasta urmărește să protejeze lucrătorii, în special pentru a asigura menținerea drepturilor acestora în caz de schimbare a angajatorului. În acest scop, pe de o parte, articolul 3 alineatul (1) primul paragraf din această directivă prevede că drepturile și obligațiile cedentului care decurg dintr-un contract de muncă sau un raport de muncă existent la data transferului, în cazul unui astfel de transfer, sunt transferate cesionarului. Pe de altă parte, articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23 protejează lucrătorii împotriva oricărei concedieri efectuate de cedent sau de cesionar doar pe

33 Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctele 31 și 32). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Van Gerven prezentate în cauza d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:228, punctul 25).

34 Hotărârea din 7 decembrie 1995, Spano și alții (C-472/93, EU:C:1995:421, punctele 24-30). A se vedea de asemenea Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctele 31 și 32).

35 Hotărârea din 12 martie 1998, Dethier Équipement (C-319/94, EU:C:1998:99, punctele 25-31). În speță, Curtea a constatat că, deși procedura în discuție privea lichidarea bunurilor, situația unei întreprinderi aflate în lichidare judiciară prezenta mai multe diferențe considerabile în raport cu cea a unei întreprinderi aflate în faliment, în special în ceea ce privește numirea și atribuțiile lichidatorului. Cu privire la aceste diferențe, a se vedea punctul 9 din hotărârea respectivă. A se vedea de asemenea Hotărârea din 12 noiembrie 1998, Europièces (C-399/96, EU:C:1998:532, punctele 26, 31 și 32), în care Curtea a aplicat în procedura de lichidare voluntară în dreptul belgian criteriile dezvoltate în Hotărârea din 12 martie 1998, Dethier Équipement (C-319/94, EU:C:1998:99).

36 C-126/16, EU:C:2017:489.

37 Această operațiune „pre-pack" urmărea pregătirea în cele mai mici detalii a cesiunii întreprinderii pentru a permite relansarea rapidă a unităților viabile ale întreprinderii după declararea falimentului, din preocuparea de a evita astfel ruptura care ar rezulta din încetarea brutală a activităților sale la data pronunțării falimentului, astfel încât să se mențină valoarea respectivei întreprinderi și forța de muncă. Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 49).

baza transferului menționat. Curtea a amintit de asemenea că, prin derogare, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 enunță că regimul de protecție prevăzut la articolele 3 și 4 nu se aplică în cazul transferurilor de întreprinderi efectuate în condițiile precizate de această dispoziție, cu excepția cazului în care statele membre prevăd altfel [38].

50. Curtea a verificat, în al doilea rând, dacă procedura în discuție în cauza respectivă îndeplinea condițiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Astfel, după ce a constatat că, potrivit legislației naționale, operațiunea de „pre-pack" era pregătită înaintea declarării falimentului, dar era pusă în aplicare după aceasta și că, prin urmare, operațiunea putea intra în noțiunea „procedură de faliment" în sensul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, Curtea a considerat totuși că, în măsura în care această operațiune avea ca obiectiv principal salvarea întreprinderii aflate în faliment, ea nu îndeplinea condiția potrivit căreia procedura în cauză trebuie să fie instituită în vederea lichidării bunurilor cedentului. În această privință, Curtea a precizat că simpla împrejurare că respectiva operațiune de „pre-pack" poate viza deopotrivă maximizarea satisfacerii creanțelor creditorilor nu o putea transforma într-o procedură deschisă în vederea lichidării bunurilor cedentului, în sensul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Curtea a considerat de asemenea că, în cadrul acestei operațiuni, faptul că niciun control nu era exercitat de o autoritate publică în privința sindicului preconizat și a administratorului judiciar preconizat nu îndeplinea condiția de control al unei autorități publice prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 [39].

51. Având în vedere aceste elemente, Curtea a statuat că o astfel de operațiune de „pre-pack" nu îndeplinea toate condițiile prevăzute de această dispoziție și că, în consecință, nu se poate deroga de la regimul de protecție prevăzut la articolele 3 și 4 din Directiva 2001/23 [40].

52. Procedând astfel, Curtea a confirmat criteriile de interpretare stabilite în jurisprudența sa anterioară [41], adaptându-le, în același timp, la caracteristicile specifice ale operațiunii de „pre-pack" de drept neerlandez în cauză, în special în ceea ce privește gradul de control public [42] și obiectivul urmărit de procedura în cauză, acesta din urmă fiind considerat de Curte criteriu principal, fără ca aceasta să țină cont, în cadrul procedurii respective, de criteriul subsidiar privind modalitățile acestei operațiuni [43].

38 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctele 38-40). În ceea ce privește prezenta cauză, trebuie menționat că din decizia de trimitere nu reiese că statul membru în cauză a utilizat posibilitatea, în împrejurări care justifică aplicarea articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, de a pune în aplicare regimul de protecție a lucrătorilor stabilit la articolele 3 și 4 din această directivă, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere. În consecință, această dispoziție este aplicabilă unei cauze precum cea în discuție în litigiul principal, însă cu condiția ca procedura vizată să îndeplinească cerințele enunțate în această dispoziție (a se vedea punctele 42 și 43), pe care le vom analiza în continuare. A se vedea articolul 5 alineatele (2) și (3) din dispoziția respectivă. În ceea ce privește aceste dispoziții, a se vedea Ordonanța din 28 ianuarie 2015, Gimnasio Deportivo San Andrés (C-688/13, EU:C:2015:46, punctul 55).

39 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctele 46-57).

40 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 58).

41 A se vedea punctele 42-47 din prezentele concluzii.

42 Curtea a arătat că din dosarul prezentat Curții decurgea că operațiunea de „pre-pack" nu era gestionată sub controlul unei instanțe, ci de conducerea întreprinderii, care desfășura negocierile și adopta deciziile pregătind vânzarea întreprinderii aflate în faliment (punctul 54).

43 Cu privire la acest criteriu subsidiar, a se vedea Hotărârea din 12 martie 1998, Dethier Équipement (C-319/94, EU:C:1998:99, punctele 25-31). A se vedea de asemenea punctul 46 din prezentele concluzii.

3. Cu privire la aplicabilitatea regimului de protecție a lucrătorilor prevăzut la articolele 3 și 4 din Directiva 2001/23 în cazul transferului unei întreprinderi care intervine în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței

53. În lumina considerațiilor care precedă, vom analiza în continuare aspectul dacă, în cazul unui transfer al unei întreprinderi care intervine în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței, precum cea în discuție în litigiul principal, intră sau nu sub incidența excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 și, în consecință, dacă regimul de protecție a lucrătorilor prevăzut la articolele 3 și 4 din această directivă se aplică unei astfel de situații. Este necesar, așadar, să se verifice dacă procedura în discuție în litigiul principal îndeplinește condițiile cumulative ale articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23[44].

54. În această privință, trebuie amintit că dispoziția respectivă, în măsura în care face în principiu inaplicabil regimul de protecție a lucrătorilor în cadrul anumitor transferuri de întreprindere și se îndepărtează astfel de obiectivul principal subiacent Directivei 2001/23, trebuie în mod necesar să facă obiectul unei stricte interpretări[45].

a) Observații introductive

55. Niciuna dintre părțile din litigiul principal nu a susținut că procedura de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței putea fi considerată o procedură de faliment[46]. Cu toate acestea, Prefaco arată că procedura prevăzută de LCI ar fi un „zid de protecție provizorie împotriva falimentului” și că ar exista o puternică similitudine între acesta din urmă și procedura în discuție în litigiul principal.

56. Guvernul belgian susține că procedura de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței figurează în mod explicit în cadrul procedurilor de lichidare menționate pentru Belgia în anexa B la Regulamentul (CE) nr. 1346/2000[47] și că, întrucât natura acestei proceduri a fost stabilită în anexa respectivă, procedura respectivă intră în domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

57. Nu suntem de acord cu acest punct de vedere. În opinia noastră, pentru o eventuală calificare ca procedură de lichidare, nu este determinant ca procedura în discuție în litigiul principal să fie menționată în anexa B la Regulamentul nr. 1346/2000.

58. În această privință, trebuie amintit, în primul rând, că normele de competență judiciară și legea aplicabilă prevăzute de dispozițiile de drept internațional privat al Uniunii nu afectează nicidecum dispozițiile naționale de drept material. Regulamentul nr. 1346/2000 face parte din cadrul juridic adoptat de Uniune pentru a dezvolta o cooperare judiciară în materie civilă și comercială cu implicații transfrontaliere, în timp ce Directiva 2001/23 armonizează dispozițiile de drept material și se aplică, în principiu, tuturor transferurilor de întreprinderi. Astfel, această directivă instituie un „standard universal” de protecție a lucrătorilor în contextul unui transfer de întreprindere în cadrul

44 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 44).

45 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 41 și jurisprudența citată).

46 Numai Comisia părea să susțină, în principiu, o astfel de poziție în observațiile sale scrise, din care reiese că „transferul sub autoritatea instanței […] trebuie considerat ca reprezentând o procedură de faliment […]”. Cu toate acestea, Comisia a arătat în cadrul ședinței de audiere a pledoariilor că în observațiile sale s-a strecurat o eroare materială, eroare care putea crea impresia că susținea această poziție, și a arătat că punctul 28 din observațiile sale trebuia citit după cum urmează: „[T]ransferul sub autoritatea instanței *nu* trebuie considerat ca reprezentând o procedură de faliment […]” (sublinierea noastră).

47 Regulamentul Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO 2000, L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 583/2011 al Consiliului din 9 iunie 2011 (JO 2011, L 160, p. 52) (denumit în continuare „Regulamentul nr. 1346/2000”). Prefaco menționează de asemenea anexele A și C la Regulamentul nr. 1346/2000, anexa C la acesta precizând că mandatarul judiciar desemnat în cadrul procedurii în discuție în litigiul principal trebuie considerat ca reprezentând un judecător sindic.

Uniunii [48]. În al doilea rând, în cazul în care o procedură de insolvență sau de lichidare este înscrisă în anexa A sau B la Regulamentul nr. 1346/2000, aceasta trebuie să fie considerată ca intrând în domeniul de aplicare al acestui regulament și, în consecință, ca reprezentând o situație de insolvență sau de lichidare doar „în sensul acestui regulament” [49].

59. În speță, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 7 din prezentele concluzii, atât timp cât instanța nu s-a pronunțat asupra cererii de reorganizare judiciară, debitorul nu poate fi declarat în stare de faliment și, în cazul unei societăți, aceasta nu poate fi dizolvată judiciar. În consecință, în lumina jurisprudenței examinate la punctele 42-51 din prezentele concluzii, o astfel de procedură, care poate conduce la faliment fără ca o astfel de consecință să fie totuși sistematică, nu îndeplinește condiția potrivit căreia cedentul trebuie să facă obiectul unei proceduri de faliment sau al unei proceduri similare [50] și nu este, prin urmare, susceptibilă să intre în sfera noțiunii „procedură de faliment” în sensul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 [51].

60. Vom analiza în continuare dacă procedura în discuție în litigiul principal îndeplinește condiția prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

b) Cedentul trebuie să facă obiectul unei proceduri de faliment sau al unei alte proceduri asemănătoare de insolvabilitate instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului

61. Articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 impune ca cedentul să facă obiectul unei proceduri de faliment sau al unei alte proceduri asemănătoare de insolvabilitate instituite în vederea lichidării bunurilor sale. În această privință, astfel cum reiese din jurisprudența Curții, o procedură care urmărește continuarea activității întreprinderii vizate nu îndeplinește această condiție [52].

62. În ceea ce privește diferențele dintre aceste două tipuri de procedură, Curtea a statuat că o procedură urmărește continuarea activității atunci când aceasta vizează protecția caracterului operațional al întreprinderii sau al unităților sale viabile. În schimb, o procedură care vizează lichidarea bunurilor urmărește maximizarea satisfacerii colective a creanțelor creditorilor. Deși nu este exclus să poată exista o anumită suprapunere între aceste două obiective pe care le urmărește o procedură dată, obiectivul principal al unei proceduri care urmărește continuarea activității întreprinderii rămâne, în orice caz, salvarea întreprinderii respective [53].

48 În ceea ce privește coerența noțiunilor în dreptul Uniunii, a se vedea Concluziile noastre prezentate la 22 ianuarie 2019 în cauza Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:44, punctele 49 și 50).

49 A se vedea Hotărârea din 22 noiembrie 2012, Bank Handlowy și Adamiak (C-116/11, EU:C:2012:739, punctele 34 și 35). În această hotărâre, Curtea a statuat că procedura franceză a insolvenței intra în *domeniul de aplicare* al Regulamentului nr. 1346/2000, deoarece se număra printre procedurile enumerate în anexa A la acest regulament. Or, anumiți autori au exprimat îndoieli față de respectarea de către această procedură a condițiilor prevăzute la articolul 1 alineatul (1) din regulamentul respectiv. A se vedea în special Jault-Seseke, F., „Le règlement 2015/848: le vin nouveau et les vieilles outres”, în *Revue critique de droit international privé*, 2016, p. 21, punctul 18, Burkhard, H., Oberhammer, P., Bariatti, S., Koller, Ch., Björn, L., Requejo Isidro, M., Villata, F.C. (dirs.), *The Implementation of the New Insolvency Regulation: Improving Cooperation and Mutual Trust*, Nomos, 2017, p. 65.

50 Reiese din bogata doctrină belgiană citată în observațiile scrise prezentate de doamna Plessers că transferul sub autoritatea instanței „are loc înainte de faliment și are chiar scopul de a evita această decizie extremă”. A se vedea în această privință Vandersnickt, C., *Overgang van onderneming krachtens overeenkomst. Het materieel toepassingsgebied van de richtlijn 2001/23/EG*, în seria „Sociale praktijkstudies”, Malines, Wolters-Kluwer, 2015, p. 116.

51 Reiese din observațiile scrise prezentate de doamna Plessers că întotdeauna s-a acceptat în lucrările pregătitoare, precum și în doctrina belgiană că procedura în discuție în litigiul principal nu constituie o procedură de lichidare, ci că „este concepută ca o alternativă la faliment”. A se vedea Doc Parl., Cameră, 2007, DEC 52 0160/001, p. 7. Acest document, citat în dosarul prezentat Curții, precum și site-ul internet oficial cu privire la procedurile de restructurare la care face trimitere Comisia în ședință este disponibil la următoarea adresă: http://socialsante.wallonie.be/surendettement/professionnel/?q=procedures-restructuration-reorganisation. A se vedea de asemenea Doc. Parl., Cameră, 2008-09, 52-0160/055, p. 32.

52 A se vedea printre altele Hotărârea din 25 iulie 1991, d'Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:326, punctele 31 și 32), Hotărârea din 7 decembrie 1995, Spano și alții (C-472/93, EU:C:1995:421, punctul 25), precum și Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 47).

53 A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:489, punctul 48). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții (C-126/16, EU:C:2017:241, punctul 57).

63. Pentru a stabili dacă, în speță, cedentul a făcut obiectul unei proceduri de faliment sau al unei proceduri asemănătoare de insolvabilitate instituite în vederea lichidării bunurilor cedentului, trebuie să se țină seama de următoarele elemente.

64. În primul rând, din observațiile scrise ale guvernului belgian reiese că, în conformitate cu articolul 23 din LCI, procedura de reorganizare judiciară este deschisă imediat ce continuitatea întreprinderii este amenințată. Potrivit acestei dispoziții, o astfel de continuitate este, în orice caz, prezumată a fi amenințată dacă pierderile au redus activul net la mai puțin de jumătate din capitalul social. În conformitate cu articolul 16 din LCI, această procedură are ca scop menținerea, sub controlul instanței, „a *continuității* integrale sau parțiale a întreprinderii aflate în dificultate sau a activităților acesteia”. Aceasta permite să se acorde o suspendare pentru o perioadă de mai multe luni angajatorului a cărui întreprindere este recunoscută ca fiind „în dificultate”, în sensul acestei legislații, fie pentru a permite încheierea unui acord amiabil, fie pentru a obține acordul creditorilor asupra unui plan de reorganizare, fie pentru a permite transferul sub autoritatea instanței, precum cel în discuție în litigiul principal. În plus, astfel cum rezultă din articolul 22 din LCI, această suspendare permite angajatorului să se reorganizeze, fiind totodată protejat de măsurile de executare luate de creditorii săi și în special de declararea falimentului societății sale [54].

65. În al doilea rând, trebuie subliniat că instanța de trimitere arată că, în conformitate cu articolul 59 alineatul 1 primul paragraf din LCI, procedura de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritatea instanței vizează transferul „integral sau parțial al întreprinderii sau a activităților sale” și că acesta poate fi dispus de o instanță „*în vederea asigurării menținerii [activităților respective*] în cazul în care debitorul consimte prin cererea de reorganizare judiciară sau ulterior în cursul procedurii” [55].

66. În al treilea și ultimul rând, trebuie să se constate, astfel cum arată instanța de trimitere, că în speță, în mod evident, rechtbank van koophandel te Hasselt (Tribunalul Comercial din Hasselt) a dispus transferul sub autoritatea instanței în vederea menținerii integrale sau parțiale a întreprinderii Echo sau a activităților sale, în conformitate cu textul articolului 59 alineatul 1 primul paragraf din LCI.

67. Prin urmare, concluzionăm că o astfel de procedură trebuie considerată ca având drept obiectiv principal salvarea integrală sau parțială a întreprinderii aflate în dificultate și, prin urmare, nu poate intra sub incidența articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, în conformitate cu jurisprudența citată la punctele 44 și 50 din prezentele concluzii.

c) Procedura de faliment sau procedura asemănătoare de insolvabilitate trebuie să se afle sub controlul unei autorități publice

68. În ceea ce privește a treia condiție prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, subliniem că din dosarul prezentat Curții reiese că, în conformitate cu articolul 60 din LCI, hotărârea prin care se dispune transferul desemnează un mandatar judiciar însărcinat cu organizarea și cu realizarea transferului „în numele și pe seama debitorului” [56]. În aceste condiții, apreciem că un astfel de control cu o întindere mai restrânsă nu poate îndeplini condiția de control al unei astfel de autorități prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 [57].

54 A se vedea punctul 11 din prezentele concluzii.

55 A se vedea punctele 11 și 12 din prezentele concluzii. Sublinierea noastră.

56 A se vedea punctul 8 din prezentele concluzii. Astfel, deși numit de instanță, acest mandatar caută și solicită oferte „asigurând cu prioritate menținerea integrală sau parțială a activității întreprinderii, ținând seama în același timp de drepturile creditorilor” (articolul 62 primul paragraf din LCI). În cazul unei pluralități de oferte comparabile, prioritatea se acordă de mandatar celei care asigură permanența locului de muncă prin acord social negociat (articolul 62 al doilea paragraf din LCI).

57 A se vedea Hotărârea din 7 februarie 1985, Abels (135/83, EU:C:1985:55, punctul 28). A se vedea de asemenea punctul 43 din prezentele concluzii.

69. Din cele ce precedă rezultă că o procedură de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritate judiciară, precum cea în discuție în litigiul principal, nu îndeplinește toate condițiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23, ceea ce este de competența instanței de trimitere să verifice, și că, în consecință, nu se poate deroga de la regimul de protecție care rezultă din articolele 3 și 4 din această directivă.

D. Cu privire la posibilitatea cesionarului de a alege lucrătorii pe care dorește să îi preia în lumina articolelor 3 și 4 din Directiva 2001/23

70. Din decizia de trimitere reiese că, în temeiul articolului 61 alineatul 4 din LCI, cesionarul poate alege lucrătorii pe care dorește să îi preia în măsura în care, pe de o parte, alegerea sa se întemeiază pe rațiuni de natură tehnică, economică și organizatorică și, pe de altă parte, nu se realizează o diferențiere interzisă. Având în vedere această dispoziție, se pune problema dacă articolele 3 și 4 din Directiva 2001/23 permit cesionarului să aleagă, astfel cum rezultă din articolul 61 alineatul 4 din LCI, lucrătorii pe care dorește să îi preia.

71. Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit, mai întâi, astfel cum Curtea a statuat în mod repetat, că Directiva 2001/23 urmărește să asigure menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul unei schimbări a angajatorului, permițându-le să continue să lucreze pentru noul angajator în aceleași condiții ca cele convenite cu cedentul [58]. Obiectul directivei menționate este să garanteze, în măsura în care este posibil, continuarea contractelor sau a raporturilor de muncă, fără modificări, cu cesionarul, pentru a evita ca lucrătorii în cauză să fie plasați într-o poziție mai puțin favorabilă doar ca urmare a transferului [59]. În plus, astfel cum Curtea a statuat deja, întrucât această protecție este de ordine publică și, prin urmare, independentă de voința părților la contractul de muncă, normele directivei, în special cele referitoare la protecția lucrătorilor împotriva concedierii ca urmare a transferului, trebuie considerate ca fiind *imperative*, în sensul că nu se permite o derogare de la acestea într-un sens nefavorabil lucrătorilor [60].

72. În aceste condiții, trebuie amintit de asemenea că, astfel cum reiese chiar din dispozițiile articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2001/23, protecția pe care această directivă urmărește să o asigure nu privește decât lucrătorii care au un contract de muncă sau un raport de muncă existent *la data transferului* [61]. În consecință, cu excepția unei dispoziții specifice contrare, „Directiva 2001/23 poate fi invocată numai de lucrătorii care au un contract sau un raport de muncă în curs la data transferului. Existența sau nu a unui contract sau a unui raport de muncă la această dată trebuie apreciată în funcție de dreptul național, sub rezerva respectării însă a normelor imperative ale acestei directive cu privire la protecția lucrătorilor împotriva concedierii din cauza transferului” [62].

58 A se vedea Hotărârea din 27 noiembrie 2008, Juuri (C-396/07, EU:C:2008:656, punctul 28 și jurisprudența citată).

59 A se vedea Hotărârea din 17 decembrie 1987, Ny Mølle Kro (287/86, EU:C:1987:573, punctul 25), Hotărârea din 26 mai 2005, Celtec (C-478/03, EU:C:2005:321, punctul 26), și Hotărârea din 7 august 2018, Colino Sigüenza (C-472/16, EU:C:2018:646, punctul 48).

60 A se vedea Hotărârea din 10 februarie 1988, Foreningen af Arbejdsledere i Danmark (324/86, EU:C:1988:72, punctul 14): „Rezultă că lucrătorii în cauză nu au posibilitatea de a renunța [la drepturile lor] conferite lor prin directivă și că o diminuare a acestor drepturi nu este admisă, nici chiar cu consimțământul lor” (punctul 15). A se vedea de asemenea Hotărârea din 14 noiembrie 1996, Rotsart de Hertaing (C-305/94, EU:C:1996:435, punctul 17), și Hotărârea din 12 martie 1998, Dethier Équipement (C-319/94, EU:C:1998:99, punctul 40).

61 A se vedea Hotărârea din 7 august 2018, Colino Sigüenza (C-472/16, EU:C:2018:646, punctul 49).

62 A se vedea în special Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International și alții (101/87, EU:C:1988:308, punctul 17), precum și Hotărârea din 7 august 2018, Colino Sigüenza (C-472/16, EU:C:2018:646, punctul 50).

73. În speță, instanța de trimitere arată, pe de o parte, că data transferului a fost stabilită la 22 aprilie 2013 [63] și, pe de altă parte, că contractul de muncă al doamnei Plessers a încetat la 24 aprilie 2013. Această instanță subliniază că „nu poate exista nici cea mai mică îndoială că, la data transferului (22 aprilie 2013), doamna Plessers era legată [de cedentul (Echo)] printr-un contract de muncă”. Aceasta precizează de asemenea că mandatarii judiciari au reziliat contractul de muncă încheiat cu doamna Plessers la 24 aprilie 2013. Prin urmare, doamna Plessers trebuie considerată ca fiind angajat al cedentului la data transferului, cu consecința în special că, în temeiul articolului 3 din Directiva 2001/23, obligațiile angajatorului cedent (Echo) în privința sa sunt transferate de plin drept cesionarului (Prefaco) [64].

74. În ceea ce privește protecția prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23, din această dispoziție reiese, pe de o parte, că transferul unei întreprinderi nu constituie în sine un motiv de concediere pentru cesionar sau pentru cedent și, pe de altă parte, că respectiva dispoziție nu împiedică concedierile care pot interveni din motive economice, tehnice sau organizatorice și care implică schimbări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă [65].

75. În această privință, trebuie amintit, astfel cum Curtea a statuat deja, că, pentru a stabili dacă concedierea a fost motivată prin simplul fapt al transferului, cu încălcarea articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23, trebuie să se țină seama de *împrejurările obiective* în care a avut loc concedierea [66]. Astfel, într-un caz precum cel din speță, din cuprinsul punctelor 15 și 73 din prezentele concluzii reiese că concedierea în cauză a produs efecte la două zile de la data transferului.

76. Reiese de asemenea din jurisprudența Curții că nu este suficient să se demonstreze că încetarea contractului de muncă este cauzată de motive economice, tehnice sau organizatorice. De asemenea, trebuie dovedit că aceste motive nu decurg direct din transferul de întreprindere, cu încălcarea articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Cu alte cuvinte, trebuie să se demonstreze că concedierea în discuție a fost motivată de *circumstanțe* suplimentare, care se adaugă la transferul menționat. Prin urmare, aceste „circumstanțe suplimentare” sunt cele care pot fi calificate drept „motive economice, tehnice sau organizatorice” în sensul articolului 4 alineatul (1) menționat [67].

77. În schimb, potrivit articolului 61 alineatul 4 din LCI, ar reveni numai cesionarului sarcina selectării lucrătorilor pe care dorește sau nu să îi preia, chiar dacă această alegere trebuie să se efectueze pe baza unor motive tehnice, economice și organizatorice. O limitare *a priori* a sferei acestei alegeri nu ar părea să fie impusă de legislația națională. Or, astfel cum a arătat Comisia în mod întemeiat, ar reveni instanței naționale sarcina de a asigura efectul util al Directivei 2001/23. Prin urmare, instanța națională ar trebui să fie ea însăși în măsură să aprecieze necesitatea concedierilor din motive

63 Potrivit instanței de trimitere, faptul că, drept dată a transferului, convenția de transfer menționează „două zile lucrătoare de la data hotărârii privind autorizarea” este valabil numai între părțile contractante și nu poate fi opus terților, care nu erau părți la convenție, cum este cazul doamnei Plessers. Această instanță adaugă că, în scrisoarea din 24 aprilie 2013 adresată doamnei Plessers, mandatarii judiciari au confirmat de asemenea că activitățile Echo au încetat începând cu 22 aprilie 2013. A se vedea în această privință punctul 15 din prezentele concluzii.

64 Trebuie amintit că aprecierile de fapt necesare pentru a stabili aplicabilitatea Directivei 2001/23 sunt de competența instanței de trimitere, ținând seama de elementele de interpretare stabilite de Curte. A se vedea Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International și alții (101/87, EU:C:1988:308, punctul 19).

65 A se vedea în special Hotărârea din 16 octombrie 2008, Kirtruna și Vigano (C-313/07, EU:C:2008:574, punctul 45). Reiese din jurisprudența Curții că faptul că o întreprindere este declarată în situație de criză nu poate implica în mod necesar și sistematic schimbări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23. Prin urmare, procedura de constatare a stării de criză a unei întreprinderi nu poate în mod necesar și sistematic să constituie un motiv economic, tehnic sau organizatoric și care implică schimbări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în sensul acestei dispoziții. A se vedea Hotărârea din 11 iunie 2009, Comisia/Italia (C-561/07, EU:C:2009:363, punctul 36).

66 A se vedea Hotărârea din 15 iunie 1988, Bork International și alții (101/87, EU:C:1988:308, punctul 18), precum și Hotărârea din 7 august 2018, Colino Sigüenza (C-472/16, EU:C:2018:646, punctul 53).

67 Hotărârea din 16 octombrie 2008, Kirtruna și Vigano (C-313/07, EU:C:2008:574, punctele 45 și 46). În această hotărâre, Curtea a statuat că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/23 nu impune, în cazul transferului unei întreprinderi, menținerea contractului de închiriere a unui spațiu comercial încheiat de cedentul întreprinderii cu un terț, deși rezilierea contractului respectiv poate conduce la încetarea contractelor de muncă transferate către cesionar. Pe de altă parte, Curtea a considerat că, în cazul unei concedieri cauzate de circumstanțe suplimentare, precum lipsa acordului între cesionar și locatori cu privire la un nou contract de închiriere, imposibilitatea de a găsi un alt spațiu comercial sau imposibilitatea de a transfera personalul la alte magazine, acestea pot fi calificate drept „motive economice, tehnice sau organizatorice” în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2001/23.

economice, tehnice sau organizatorice, situație care nu pare să se regăsească în speță. Acest lucru ar fi posibil numai dacă ar fi informată în mod exhaustiv, de toate părțile implicate în transferul de întreprindere, asupra motivelor justificative. Numai voința de a reduce costurile preluării unei întreprinderi sau de a preveni ori a limita problemele financiare nu poate, în consecință, fi acceptată ca motiv justificativ [68]. A permite cesionarului să aleagă lucrătorii pe care dorește să îi preia ar lipsi articolele 3 și 4 din Directiva 2001/23 de substanța lor. Astfel, procedurile care nu intră sub incidența regimului de protecție al acestei directive sunt procedurile de faliment sau de insolvență privind lichidarea bunurilor cedentului, care intră, în principiu, sub incidența Directivei 2008/94. În schimb, din moment ce obiectivul procedurii în discuție este continuitatea întreprinderii, această procedură nu intră sub incidența excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 și, în consecință, posibilitatea cesionarului de a alege lucrătorii este contrară articolelor 3 și 4 din această directivă și, prin urmare, efectului util al acesteia.

78. Prin urmare, în opinia noastră, Directiva 2001/23, în special articolele 3 și 4, trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cazul cesiunii unei întreprinderi intervenite în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritate judiciară, aplicată în vederea menținerii integrale sau parțiale a cedentului sau a activităților acestuia, prevede, pentru cesionar, dreptul de a alege lucrătorii pe care dorește să îi preia.

V. Concluzie

79. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă arbeidshof te Antwerpen (Curtea pentru Litigii de Muncă din Antwerpen, Belgia) după cum urmează:

„1) Articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități trebuie interpretat în sensul că o procedură de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritate judiciară, precum cea în discuție în litigiul principal, nu îndeplinește toate condițiile enunțate în cuprinsul acestei dispoziții, astfel încât nu se poate deroga de la regimul de protecție prevăzut la articolele 3 și 4 din această directivă.

2) Directiva 2001/23, în special articolele 3 și 4 din aceasta, trebuie interpretată în sensul că se opune unei legislații naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cazul cesiunii unei întreprinderi intervenite în cadrul unei proceduri de reorganizare judiciară prin transfer sub autoritate judiciară, aplicată în vederea menținerii integrale sau parțiale a cedentului sau a activităților acestuia, prevede, pentru cesionar, dreptul de a alege lucrătorii pe care dorește să îi preia.”

68 Potrivit avocatului general Van Gerven, nu există niciun motiv să se considere că „directiva [permite] orice concediere pentru motive economice, tehnice sau organizatorice. Astfel, directiva interzice în mod expres astfel de concedieri atunci când rezultă din transferul întreprinderii. Concedierile ar intra sub incidența derogării respective numai în cazul în care ar fi intervenit oricum, de exemplu, în cazul în care acestea erau deja decise înainte de a se pune problema oricărui transfer al întreprinderii. Articolul 4 din directivă nu poate fi, prin urmare, invocat ca argument pentru concedierea unei părți a lucrătorilor ca urmare a transferului întreprinderii” [Concluziile avocatului general Van Gerven prezentate în cauza d’Urso și alții (C-362/89, EU:C:1991:228, punctul 35)]. A se vedea nota de subsol 65.